

2. Metodit

Sofia Laine & Jani Merikivi & Mirja Määttä & Tarja Tolonen

Mitä tieto on? Miten tietoa tutkimuksissa jäsennetään? Minkälaista tietoa on ollut mahdollista vapaa-aikatutkimuksissamme tavoittaa? Millaisia tutkimuseettisiä kysymyksiä olemme tutkimusmatkallamme kohdanneet? Tässä luvussa tarkastellaan nuorten vapaa-aikatutkimuksissa käyttämämme tutkimusmenetelmien valintaa, aineiston keruuta ja hyödyntämistä sekä pohditaan, millaisia eettisiä kysymyksiä niissä kohdataan.

NUORTEN VAPAA-AIKATUTKIMUKSESSA KÄYTETYT TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTOT

Lähes kaikki hankkeen tutkijat hyödyntävät tutkimuksissaan laadullisia aineistoja joko sellaisenaan tai yhdistämällä ne tilastollisiin aineistoihin. Ainoastaan syrjäytymisen kehitystä ja muotoja tarkasteleva Laura Kestilä perustaa tutkimuksensa yksinomaan tilastollisiin menetelmiin. Tutkimusmenetelmien jakauma on odotettu. Nuorisotutkimusseuran jäsenilleen teettämän kyselyaineiston (n=59) mukaan menetelmien yhdistäminen ja laadullisten aineistojen hyödyntäminen ovat olleet suosituimpia lähestymistapoja (Paakkunainen & Myllyniemi 2008).¹

Vapaa-aika-hankkeessa laadullisia tutkimusmenetelmiä on käytetty varsin monin tavoin (ks. liite 1, s. 164). Haastattelututkimuksin kerätyt aineistot kuitenkin painottuvat tässä teoksessa: on elämäkerrallisia haastatteluja, teema-haastatteluja, nuorten ryhmäkeskusteluja, nuorten ja päättäjien haastatteluja, nuorisotyöntekijöiden, viranhaltijoiden ryhmähaastatteluja sekä vanhempien

---

1 Kari Paakkunainen arvelee, että laadullisten menetelmien suosion taustalla saattaa olla niin sanottujen ”kovien” menetelmien 1980-luvulla huipentunut kiiwas arvostelu, sekä laadullisia aineistoja painottava kulttuurintutkimuksen, niin sanotun Birminghamin suuntauksen nousu 1980-luvulla. Tällöin nuoria ei haluttu ”funktionalisoida” tai ”laskea” osaksi yhteiskuntapolitiikkaa tai systeemiä. Korostettiin nuorten alakulttuureja ja omia (vasta)merkityksiä. (Paakkunainen 2009/10; Paakkunainen & Myllyniemi 2008, nuorisotutkimusseuran julkaisematon jäsenkysely.)

haastatteluja. Useat tutkijat ovat yhdistäneet haastatteluihinsa myös muita aineistonkeruumenetelmiä ja apukeinoja, kuten kyselyn, sähköpostikyselyn, päiväkirjan kirjoittamisen, karttojen piirtämisen sekä erilaisia havainnointitapoja. Voikin sanoa, että haastattelututkimuksen painotuksesta huolimatta teoksessa käytettyjä tutkimusmenetelmiä kuvaa moninaisuus.

Tutkimusongelmiin vastaamiseksi on nähty tarpeelliseksi yhdistellä tutkimusmenetelmiä, ja siksi useat tämän tutkimushankkeen tutkijat ovat ottaneet monimenetelmällisen otteen tutkimuksessaan. Toisaalta on ollut tarvetta korostaa empiiristä tutkimusta teoreettisen tutkimuksen rinnalla. Monimenetelmällinen tutkimusote on eräs triangulaation muoto. Menetelmällisessä triangulaatiossa koetellaan niin teoreettista, empiiristä, laadullista ja tilastollista otetta, jolloin sekoitetut ja keskenään triangulaarit menetelmäyhdistelmät täydentävät toisiaan. Tämä on käytännössä usein vaikea ja haasteellinen tavoite. Eri menetelmät perustuvat erilaisiin tietoteoreettisiin lähestymistapoihin ja tuottavat siten erilaista tietoa nuorten vapaa-ajasta. Tässä teoksessa nuorten vapaa-aikaa käsitellään ennemmin nykyaikaan ja tulevaisuuteen kuin menneisyyteen sijoituvana ilmiönä; käsiillä on siis *aikalaiskatsaus* suomalaisten nuorten vapaa-ajasta. Käytetyt tutkimusmenetelmät ja aineistot dokumentoivat tätä päivää ja siksi esimerkiksi historiallinen tutkimus on rajautunut pois.

Menetelmien valintaan vaikuttavat myös käytännön tosiasiat, kuten tutkimuksen toteutukseen käytettävissä oleva aika, joka tämän kirjan tutkimusprojekteissa on ollut pääosin kahdesta kolmeen vuotta. Perinteisesti eniten aikaa vieväksi ja työteliäimmäksi tutkimuksen tekotavaksi on nähty etnografinen tutkimusote, jolla on mahdollista tuottaa kuvauksia nuorten vapaa-ajan erilaisista yhteisöistä ja kulttuureista. Teoksen kirjoittajista tutkijapari Sirkku Kotilainen ja Katriina Siivonen ovat tutkineet monipaikkaisella ja pistäytyvällä etnografialla 13–17-vuotiaiden nuorten taiteen tekemistä useista eri näkökulmista Suomen Kulttuurirahaston rahoittamissa *Myrsky*-taidehankkeissa. Tutkija Sofia Laine on puolestaan matkannut poliittista vapaa-aikaa viettävien nuorten kanssa erilaisiin kansainvälisiin kokouksiin maailmalle. Monipaikkaista etnografiaa tekee myös Antti Kivijärvi pureutuessaan eri puolilla Suomea asuvien nuorten kulttuuriset rajanvedot ylittäviin ystävyysyhteisiin ja siihen, kuinka koulun ulkopuolella tapahtuvissa tavoitteellisissa toiminnoissa voidaan luoda ja vahvistaa tällaisia vuorovaikutussuhteita.

Kaikille etnografisille kenttätöille on ominaista tutkijan ruumiillinen ja emotionaalinen *läsnäolo*: tutkijat sekä havainnoivat että haastattelevat nuoria heidän arkisissa ympäristöissään. Toimiessaan ”kentällä” etnografi tutustuu

tutkimuskohteeseensa ja sen arkisiin käytäntöihin. Hän kirjoittaa muistiinpanoja, mutta tärkeintä on läsnäolo kentällä: fyysisen läsnäolon myötä tutkija kokee ja muistaa asioita ohi kirjoitettujen muistiinpanojen ja tämä vaikuttaa myös hänen analyysiinsä. (Ks. esim. Tolonen 2001; Hautaniemi 2004; Gordon et al. 2006.) Tutkijan tunnekokemuksilla kenttätövävaiheesta on myös tärkeä paikkansa, ja ne vaikuttavat siihen miten tutkija muistaa ja yhdistää havainnoimaansa. Myös aika on tärkeä tekijä: ajan kanssa käytäntöjä sisäistämällä sekä niiden kriittisellä tarkastelulla etnografi voi tehdä näkyväksi erilaisia eroja tuottavia, poissulkevia ja ihmisten toimijuutta rajoittavia käytäntöjä tutkimusympäristössään (Lappalainen, 2007, 9-10, 12).

Etnografiseen tutkimusotteeseen kuuluu erilaisten aineistojen hyödyntäminen siten, ettei aineistoja selkeästi erotella toisistaan, vaan niitä luetaan yhdessä ja reflektoiden niitä toisiinsa. Etnografinen tutkimus voi sisältää esimerkiksi kyselyaineistoja, asiakirjoja, media-aineistoja, nuorten tuotoksia ja nuorten arkiympäristöistä erillisiä strukturoituja haastatteluja. Raportoinnissa voidaan hyödyntää myös kuvaa tai videokuvaa, jotta kentän moniulotteisuus tulisi lukijalle paremmin esiin. Tässä kirjassa on joitain kuvia kentältä. Erityisesti niissä kenttätilanteissa, joissa informaatio on ruumiillistunutta tai visuaalista, kuva näyttää konkreettisen hetken kentältä paremmin kuin sanat (Laine 2009). Hieman samaan tapaan kuin aineistolainauksia käytettäessä, sitaatti *esittää* haastateltavan ajatuksen tai puheen, niin valokuva esittää tutkittavan fyysisen teon tai tavan olla tietyssä paikassa tiettyyn aikaan (Lindroos 2008; Laine tulossa). Kuvan käyttö tutkimuksessa haastaakin ajatuksen tutkimuksesta ainoastaan diskursiivisena tapahtumana (Lindroos, mt. 174). Toisinaan etnografisessa raportoinnissa tuotetaan tutkimusaiheesta niin sanottu *tiheä kuvaus*. Tämä tarkoittaa kuvausta, jossa tiivistyy yhteisön rakenteita, käytäntöjä ja toimintoja, jotka tutkija on oppinut tarkastellessaan tutkimaansa kulttuuria sisältä päin (Geertz 1973).

Toisinaan haastattelijan ja etnografin ero on häilyvä. Esimerkiksi Marja Peltola on haastatellut maahanmuuttajataustaisia perheitä heidän kodeissaan. Nämä perhe-elämää koskevat haastattelut on toteutettu perheyhteisön kannalta keskeisessä tilassa, kotona, mikä sitoo ympäristön haastattelujen aihepiiriin. Koti haastatteluympäristönä antaa tutkijalle mahdollisuuden tehdä havaintoja perheiden arkisesta elinympäristöstä ja mahdollistaa näin myös haastattelupuheen kontekstualisoinnin. Tarja Tolonen puolestaan on haastattelututkimuksen lomassa pyrkinyt etnografiseen otteeseen vieraillessaan tutkimuspaikkakunnilla eri nuorisotaloilla ja kouluissa. Hän on haastatteluaineiston lisäksi havainnoinut ja kirjoittanut tutkimuspäiväkirjaa erilaisissa tilaisuuksissa vieraillessaan, kes-

kustellut eri tahojen kanssa (opettajat, nuorisotyöntekijät ja muut viranhaltijat) sekä ottanut valokuvia julkisista nuorten mainitsemista tiloista.

Kirjaan osallistuneiden tutkijoiden haastattelujen kysymystenasettelussa tärkeää on ollut näkökulman laajuus ja herkkyys tutkittavien nuorten omille aiheille (ks. myös Sherman Heyl 2001). Esimerkiksi Irma Hirsjärvi on käyttänyt teemahaastattelua tutkiessaan lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua mediavälitteisen vapaa-ajan muotoihin. Haastattelussa lähdetään usein liikkeelle yksittäisestä kysymyksestä; tässä tapauksessa siitä, mikä haastateltavaa kiinnosti ja mikä oli hänen erityinen mediaharrastuksensa. Näiden vastauksien kautta siirryttiin keskustelemaan yleisemmästä median käytöstä, teknisten sovellutusten hallinnasta ja vasta viimeisenä nostettiin sosiaaliset ulottuvuudet mukaan keskusteluun. Haastattelut tehtiin usein tietokoneen ääressä. Kun haastattelu alkaa kysymyksellä ”tuossa on tietokone, mihin sä haluaisit mennä, missä sivuilla sä käyt useimmin?”, on suomalaisella nuorella ilmeisesti pääsääntöisesti vastaus valmiina. Koulujen, kotien ja kirjastojen tietokoneistuminen 1990-luvulta lähtien on antanut välineet vähintään pelata, seurata YouTubea, etsiä hakukoneilla omia populaarikulttuurin suosikkeja ja käyttää musiikin ja sosiaalisen median sivustoja.

Haastattelumenetelmä virittää pohtimaan, kuinka usein aikuiset istuvat nuorten vieressä pari tuntia äärimmäisen kiinnostuneena ja uteliaina, valmiina kysymään ja kuulemaan kritiikittä kaikesta, mitä nuori tekee ja kertoo. Tutkijajoukostamme muun muassa Sanna Aaltonen, Tarja Tolonen ja Tomi Kiilakoski ovat tehneet nuorten ja aikuisten haastatteluja. Myös he ovat usean haastattelun yhteydessä kokeneet, kuinka haastattelujen aikana tunnelma rentoutui ja nuorten omista kiinnostuksen kohteista, taidoista ja keinoista kertominen oli selvästi palkitsevaa haastateltavalle. Haastateltava voi tietoisesti oivaltaa uusia asioita elämästään reflektoidessaan sitä tutkijalle.

Toisaalta tutkijajoukkomme esittää tutkimuksissaan kuvauksia prosesseista, jotka ovat keskeisiä nuorten vapaa-aikaa laajemminkin käsiteltäessä. Esimerkiksi Mirja Määttä lähestyy nuorten vapaa-aikaa hyvinvointipoliittisesta näkökulmasta. Hän tutkii hyvinvointipoliittikkaa ohjaavia valtakunnallisia ja kunnallisia asiakirjoja ja niiden työstämistä muun muassa haastatellen kunnan viranhaltijoita. Hankkeen tutkijat eivät tyydy ainoastaan kartoittamaan tai kuvailemaan nuorten vapaa-aikaa tai sen hallintakeinoja, vaan lisäksi he pyrkivät etsimään selityksiä, merkityksiä ja tunnistamaan kausaalisuhteita. Siinä missä esimerkiksi Määttä etsii hyvinvointivaltion kehityksestä selitystä sille, miksi kunnilta edellytetään ohjelmakeskeistä kehittämistä, Jani Merikivi

etsii hyviä tapoja toteuttaa läsnä olevaa nuorisotyötä internetin välityksellä. Hän nojaa tapaustutkimukseen ja hyödyntää tutkimuksessaan sekä haastatteluja että kyselyaineistoja. Myös tietyt yleisesti hyväksytyt tavoitteet voivat ohjata tutkimuksen menetelmällisiä valintoja. Esimerkiksi Anu Gretschel pyrkii toimintatutkimuksellaan edistämään nuorten tarpeiden parempaa huomioimista kuntien päätöksenteossa. Voidaan myös havaita, että monia *Vapaa-aika*-hankkeeseen liittyneitä tutkimuksia ohjaa nuorten kuulemisen lisäksi nuorten yhdenvertaisuuden tavoittelu.

Tämän päivän suomalaisnuoret eivät ole yhteneväinen ryhmä. Tätä teosta kirjoittaneiden tutkijoiden alahankkeet valottavat hyvin erilaisia nuoruuteen liittyviä ilmiöitä, nuorten arkipäivän toiminnan areenoita, vapaa-ajan vietto-tapoja sekä nuorten vapaa-aikaan kohdistuvia yhteiskunnallisia säätelypyrkimyksiä, paineita ja rajoitteita.

NUORTEN OMAN AJAN TUTKIMISEN TRIANGULAATIOT

Tilastollisia ja laadullisia tutkimusmenetelmiä on usein vertailtu keskenään ja pyritty asettamaan paremmuusjärjestykseen. Mikään vaihtoehto ei kuitenkaan ole luontaisesti hyvä tai huono, vaan kysymys on ennen kaikkea siitä, kuinka hyvin tai huonosti tutkimusmenetelmiä käytetään hyödyksi. (Veal 2006; Kelly 1991.) Tässä teoksessa näemme molemmilla menetelmillä omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Tutkimusmenetelmien välinen dialogi mahdollistaa uudenlaisia avauksia myös nuorten vapaa-ajan tutkimuksessa.

Menetelmän voi nähdä laajempaan tutkijan toimintana kuin pelkkänä laadullisten tai tilastollisten aineistojen hankinta- ja analyysitapana. Laajimmillaan menetelmillä viitataan tutkijan tapaan ymmärtää ja jäsentää maailmaa, hänen ymmärrykseensä tiedosta sekä todellisuuden, teorian ja aineiston suhteista. Tällöin tutkijan on hyödyllistä kysyä: miten ja miksi tiedän sen minkä tiedän. Kuinka tietämykseni nuorten vapaa-ajasta on kehittynyt oman elämäni varrella ja kuinka tämä tietoisuus on muokannut niitä kysymyksiä, joita kysyn, ja joita en kysy, tehdessäni tutkimusta? Toimintatutkimusten näkökulmasta voidaan kysyä millaisiin – ja kenen näkökulmasta asetettuihin – muutoksiin tutkimusympäristössä pyritään?

Nuorten vapaa-aikaa tutkittaessa on myös oleellista kysyä, kenen ehdoilla nuorten vapaa-ajasta kerätään tietoa, minkälaista tietoa erilaisilla tiedonkeruun menetelmillä on mahdollista saavuttaa ja mitä tietoa jää tavoittamattomiin.

Tässä kirjahankkeessa nuorten vapaa-aikaa lähestytään erityyppisistä tiedon ulottuvuuksista, jolloin kiehtovaksi menetelmäksi muodostuu erilaisten näkökulmien ja katsantokantojen sekä aineistojen, tutkijaroolien ja tieteenalojen dialogit – siis erilaiset triangulaatiot. Tällöin eri tutkijoiden tieto nuorten vapaa-ajasta asettuu laajempaan, kirjoittajien yhteiseen tietohorisonttiin. Yhdessä kirjoittaminen eli toisin sanoen *kirjoittajatriangulaatio* on työläämpi ja enemmän aikaa vievä kirjoitustapa kuin yksinkirjoittaminen, mutta parhaimmillaan sen avulla tuotetaan reflektoidumpaa ja siten painavampaa tekstiä kuin kukaan voisi yksin saada aikaan.

Kirjoittajajoukostamme osa on tutkinut nuorten vapaa-aikaa konkreettisesti nuorten toimintana: mitä nuoret tekevät vapaa-aikana, kenen kanssa ja minkälaisissa paikoissa. Osa tutkijoista kerää tätä tietoa osallistuvan havainnoinnin menetelmin, osa kyselyiden avulla. Hieman toisenlaista tietoa saadaan nuorten vapaa-ajasta irrotetuilla haastatteluilla, joissa tutkija pyrkii tavoittamaan nuorten vapaa-ajalleen antamia merkityksiä: miksi nuori viettää sellaista vapaa-aikaa kuin viettää, minkälaisia tapoja ja rutiineja nuoren vapaa-ajan viettoon sisältyy. Haastatteluin ja havainnoinnin keinoin voidaan myös lähestyä nuorten vapaa-aikaan liittyviä kulttuurisia erotteluja ja luokitteluja tai vapaa-ajan muuntuvia sosiaalisia suhteita tai vuorovaikutusprosesseja. Haastatteluiden kohdalla on tärkeää pohtia, kuinka paljon tutkijan ennakkoletukset ohjaavat haastattelua ja siten myös tuloksia. Kuinka jättää haastateltaville tilaa muiden, heille ehkä merkityksellisempien, aiheiden esiin tuomiseen? (ks. Sherman Heyl 2001.)

Erityisesti osallistuvaa havainnointia tehdessä, mutta myös haastattelu-tilanteissa, on tutkijan *itsereflektiivisyys* paikallaan. Tutkijan oma persoona vaikuttaa osaltaan siihen, minkälaisiksi havainnointitilanteet muodostuvat, missä havainnointi tapahtuu ja ketkä nousevat *avaininformanteiksi*. Tutkijan itsetuntemus ohjaa tutkijaa tekemään tietyn tyyppistä tutkimusta. Jo ennen tutkimuksen teon alkua tutkijan on hyvä kysyä itseltään, olenko se tutkija, joka istuu nuorisotaloilla, nuorisovaltuustoissa tai nuorten harrastusryhmissä tunneista toiseen. Vai onko kyselyiden tekeminen ja analysoiminen enemmän oma tutkimustapani vai arkistoihin ja viranomaisteksteihin uppoutuminen? On myös syytä pitää mielessä, kuinka tutkijan ikä ja sukupuoli vaikuttavat havainnointitilanteeseen samoin kuin mahdollisten tallennuslaitteiden – nauhurin, kameran tai videokameran – käyttö (Paju 2009). Entä miten aineistonkeruutilanteeseen vaikuttavat muut paikalla olevat lapset, nuoret ja aikuiset – entä kännykkä, radio, televisio tai muut ärsykkeet? Aina ei tutkijan läsnäolo ole

ensisijaista tutkittaville, vaan huomio kiinnittyy muihin asioihin.

Myös tilastollisessa tutkimuksessa on omat haasteensa, vaikka tiedon tuottamisen ongelmat ja rajoitukset ovat toisenlaiset kuin laadullisessa tutkimuksessa. Aineiston kerääminen kysymysten suunnitteluineen on tehtävä huolella, koska paluuta kentälle ei enää analyysivaiheessa ole. Tiedon reflektiivinen ja kriittinen analysointi kohdistuuakin eri kohtiin kuin laadullisessa tutkimuksessa. Kun tutkitaan nuorten vapaa-aikaa tai syrjäytymistä, kysymysten laatiminen koskemaan erilaisia nuoria ja nuorten elämäntilanteita on haastavaa. Valmiiden tilastojen käytössä on omat hankaluutensa, koska tutkija ei voi enää vaikuttaa kysymysten laatimiseen. Kaiken kaikkiaan kriittisyys ja reflektiivisyys tiedon alkuperään ja tuotantotapoihin, kuten siihen miten kyselyihin on vastattu ja mitä vaihtoehtoja annettu, koskee myös tilastollista tutkijaa.

Yleinen tilastotietoon liittyvä problematiikka on siinä, miten ”todellisuus pakotetaan virallisiin luokituksiin”, tai tilastoa muutetaan maailman (ja kielen) muuttuessa. Ajankohtaisena esimerkkinä toimii se, että selvitetessä nuorten yhteydenpidon tapoja ja niiden muutosta tutkijoiden on vaikea pysyä ajan tasalla ja tehdä vertailevaa tutkimusta suhteessa menneeseen teknologian muuttuessa nopeasti. Tilastollisella tutkimuksella saavutetaan laadullista tutkimusta suuremmat vastaajamäärät, joiden lukujen avulla voidaan vertailla muun muassa eri paikkakunnilla tai eri tulotaustaisia nuoria keskenään. Tilastollinen tutkimus on toisaalta laadullista jäykempää siksi, että tutkimuksessa täytyy operoida niillä vastauksilla, mitä on etukäteen ymmärretty kysyä – harvoin kiinnostavien lisäkysymysten esittämiseen on mahdollisuutta.

Tieto nuorten vapaa-ajasta näyttää varsin erilaiselta, jos sitä katsotaan valtasuhteiden areenana. Tällöin tutkijan on syytä itsereflektiivisesti tarkastella myös omaa valta-asemaansa: mistä roolista hän tuottaa tietoa nuorten vapaa-ajasta. Kuka on rahoittanut kyseisen tutkimuksen ja miksi? Minkälaisia tuloksia rahoittajatahot odottavat ja miten nämä ennakko-oletukset mahdollisesti muokkaavat tutkimusasetelmaa toivottuja tuloksia tukevaan ja tuottavaan suuntaan?

Erilaisten yhteiskunnallisten toimijoiden ja instituutioiden vallankäyttöä ja pyrkimyksiä hallita nuorten vapaa-aikaa voi myös tutkia muun muassa tarkastelemalla erilaisia viranomaisten dokumentteja, jotka tavalla tai toisella liittyvät nuorten vapaa-aikaan. Näin on myös tehty tässä kirjassa. *Aineistotriangulaatiota* on esimerkiksi sellainen tutkimus, jossa asiakirjojen lisäksi hyödynnetään viranomaisten tai nuorten haastatteluja sekä kyselytuloksia (ks. tarkemmin Laine & Gretschel 2009) tai eri tutkijoiden tuottamaa aineistoa tarkastellaan

yhdessä ja toisiaan vasten peilaten, kuten tätä kirjaa kirjoittaessa on tehty. Erilaisten aineistojen hyödyntäminen johtaa parhaimmillaan terävöittämään kysymyksenasettelua. Kuten Elina Lahelma ja Tuula Gordon (2007, 30) kiteyttävät:

Erilaiset aineistot eivät toimi pelkästään toistensa validiteettia varmistaen (kuten triangulaatiota yleensä perustellaan) vaan aineistojen keskinäiset ristiriitaisuudet saattavat ohjata uusiin kysymyksenasetteluihin ja uusien analyysien kautta uudenlaisiin tulkintoihin.

Valtasuhteita nuorten vapaa-aikaan liittyvässä tutkimuksessa tarkasteltaessa nousevat keskeisiksi seuraavanlaiset kysymykset: Kuka määrittelee, miten nuorten pitäisi käyttää vapaa-aikansa? Mitä kasvatuksellisia tehtäviä vapaa-ajalle eri tahoilla asetetaan? Ketkä päättävät, mikä on oikea ja mikä väärä tapa viettää vapaa-aikaa? Onko vapaa-aika muuttumassa suorittamisen ja aktiivisuuden areenaksi, jossa joutilaisuudelle jää vähän tilaa tai arvoa? Pitääkö vapaa-ajankin palvella CV:tä ja tulevaa uraa? Onko suomen kielessä edes olemassa käsitteitä ei-tekemisen myönteisille merkityksille eli tavoitteista vapaalle ajalle (*aimless leisure*)? Oikeita termejä on haastavaa löytää myös sellaiselle vapaa-ajan toiminnalle, jossa nuoret oppivat haluamiaan huipputaitoja ja kehittävät itseään tarkoituksellisesti, esimerkiksi jalkapallon käsittelytaitoa tai ryhmässä toimimisen taitoa, muutoinkin kuin kilpailu- tai tutkintomielessä. Muun muassa näitä kysymyksiä olemme esittäneet toisillemme kirjoittamisprosessin kuluessa.

Kun maailma ympärillä muuttuu, on tutkijan syytä katsoa peiliin ja pohdita, olisiko syytä kehittää myös tutkimusmenetelmiä. Esimerkiksi sosiaalisen median käytön räjähdysmäinen kasvu herättelee kysymään, miten tutkija voisi monipuolisesti hyödyntää sosiaalista mediaa nuorten vapaa-aikaa tutkiessaan? Sosiaalinen media murtaa yhteiskunnallisia valtarakenteita: perinteisten valtamedioiden (tv, radio ja sanomalehdet) suuryritykset eivät enää omista tietoa, vaan joutuvat kilpailemaan kenen tahansa kansalaisen sosiaaliseen mediaan syöttämän tiedon ja informaation kanssa. Sosiaalinen media mahdollistaa myös vuorovaikutuksen. Enää ei viesti kulje ainoastaan yhteen suuntaan, vaan jokainen median seuraaja voi olla myös sen näkyvä kommentoija ja uuden tiedon tuottaja.

Tutkimusmenetelmällisesti sosiaalinen media avaa kiinnostavia mahdollisuuksia ja se voi myös rikkoa perinteisiä tutkijan ja tutkittavan välisiä raja-aitoja. Esimerkiksi Laine (tulossa) tutkiessaan globaalia sosiaalista liikettä, ilmaisten

halauksien kampanjaa (*Free Hugs Campaign*), tutki kampanjaan osallistuneiden videotallenteita YouTubesta ja tulkitsi omaa tallennettaan suhteessa muihin ympäri maailmaa tallennettuihin aktioihin. YouTube on kyseiselle sosiaaliselle liikkeelle oleellinen julkisuuden foorumi, mutta samalla oleellinen osa heidän toimintaansa. Näin YouTubeen monipuolinen käyttö tuotti tutkijalle myös uutta tutkimustietoa ja -kokemusta siitä, mitä tarkoittaa videoiden julkaiseminen globaalissa julkisuudessa. YouTube samoin kuin sosiaaliset mediat mahdollistavat mielenkiintoisia uusia tutkimusotteita: teknologian avulla voidaan avata dialogi tutkijan ja tutkittavan välillä jo tutkimusprosessin aikana. Näin ovat esimerkiksi toimineet Kansasin yliopiston YouTube-etnografia-tutkimushankkeen tutkijat tehdessään tutkimuksensa havainnoista videoita, joita he ovat laittaneet YouTubeen² käyttäjien kommentoitaviksi. Toisaalta tällaiseenkin ”tiedon tuottamiseen” voidaan suhtautua kriittisesti; ”kaikki” eivät kommentoi kyseisiä videoita, vaan aina kommentoijajoukko valikoituu omien intressiensä mukaisesti. Internetin kautta ei siten voi päätellä toimijoiden profiilia.

TAVOITTEENA TOINEN TIETO NUORTEN VAPAA-AJASTA

Kirjan yksi tavoite on tuottaa menetelmällisesti moniäänistä tietoa nuorten vapaa-ajasta, jossa tulee esiin niin kuntapäätäjien, viranhaltijoiden kuin eri asemassa olevien nuorten ajattelutapoja. Tämä ”toinen tieto” nuorten vapaa-ajasta pyrkii olemaan mahdollisimman ”yksityiskohtaista, kokemuksellista, paikantunutta, ilmentävää, paljastavaa ja pohdiskelevaa” (Hänninen et al. 2005, 4). Toisen tiedon tyyppiä on ainakin neljä: täsmätieto, hiljainen tieto, vastatieto ja heikko tieto.

Täsmätieto pyrkii kuvaamaan nuorten vapaa-aikaan liittyvää ilmiötä mahdollisimman läheltä sulkematta silmiään yksityiskohdilta. Tällainen tieto muodostuu usein arjen tilanteissa itsessään tai on tutkijan kokemuksellista silminnäkijätietoa. Nuorten vapaa-aikaa etnografisella otteella lähestyvien tutkijoiden yhtenä tavoitteena on tuottaa täsmätietoa, jolloin tutkijat ovat paneutuneet tilanteiden moninaisuuteen ja kompleksisuuteen välttämällä niiden yksinkertaistamista (ks. Karjalainen 2005). Esimerkiksi Laine (2009) tutkiessaan nuorten osallistumista kansainvälisiin poliittisiin kokouksiin

2 Ks. tarkemmin <http://mediatedcultures.net/ksudigg/>.

huomioi nuorten kokouskäytäntöjä haastavat performatiiviset hetket, jotka olivat täsmällisiä, lyhyitä ja latautuneita esityksiä. Esitykset tulkittiin omina performansseinaan, mutta osana suurempaa kokonaisuutta: niiden avulla nuoret toivat kokouksen toimintakulttuurin vallitsevia epäkohtia julkisuuteen.

Hiljaisella tiedolla viitataan sellaiseen luonnolliseen tietoon, kokemukseen ja osaamiseen, johon ihmiset käytännössään ja toiminnoissaan nojaavat, mutta joka on toisille vaikeasti selitettävissä selkeästi (Hänninen et al. 2005, 4–5). Oletamme nuorilla itsellään olevan luontaisesti paljon tietoa omasta toiminnastaan – ja erityisesti vapaa-ajalla. Aina omasta toiminnasta ei kerrota muille nuorille tai aikuisille. Toisinaan hiljainen tieto pitää siis sisällään salaisuuksia. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää miten nuorten kertomaa tietoa käytetään. Leena Suurpään toimittamassa julkaisussa *Nuoria koskeva syrjäytymistieto* (2009, 10) sanotaan:

Hiljainen tieto varastoituu erityisesti nuorten arkeen. On syytä pysähtyä miettimään myös sitä, mitä seurauksia nuorille itselleen on siitä, että heidän arkielämänsä pyritään ottamaan yhä syväluotaavammin tiedollisesti haltuun, ja miten nuoret itse voivat vaikuttaa siihen, millä keinoin tietoa kerätään – tai jätetään keräämättä. Milloin nuoren on oikeus myös jäädä rauhaan tutkivilta katseilta?

Vastatieto haastaa vakiintuneita näkemyksiä nuorten vapaa-ajasta horjuttamalla virallisen tiedon itsestäänselvyyksiä ja paljastamalla sen sisäisiä ristiriitoja: ”vastatieto raivaa tilaa vaihtoehdoille näkemyksille ja syrjään sysätyille katsantokannoille” (Hänninen et al. 2005, 5). Vastatietoa olemme pyrkineet tuottamaan erilaisin dialogisin asetelmin, muun muassa asettaneet erilaisia aineistoja rinnakkaiseen ja vastakkaiseen tarkasteluun. Esimerkiksi analysoimalla nuorten vallitsevia käytäntöjä haastavalla tiedolla voidaan reflektoida tutkittavien kenttien sisäisiä ristiriitoja (ks. esim. Laine 2009).

Heikko tieto on tietoinen tietämisensä rajoista ja pohdintojensa perusteettomuudesta: se voi ilmetä yhtä hyvin omakohtaisissa kokemuksissa, kenttäpäiväkirjoissa kuin muiden kokemusten kuuntelussa. Itse asiassa yhteiskirjoittamisella pyritään nostamaan merkityksellistä heikkoa tietoa päivänvaloon. Tällöin yhteiskirjoittamisen onnistumisen kannalta tärkeäksi nousee hiljentymisen ja kuuntelemisen taidot (vrt. Hänninen et al. 2005, 5). Heikko tieto voi olla myös tutkijan ruumiin muistiin tallentunutta tietoa. Kenttätyöhön sisältyy kehojen liikkeitä, läheisyyttä ja kosketuksia sekä erilaisia tunteita. Ruumiin ja tunteiden puhe ei välttämättä ole loogis-rationaalista vaan ennemminkin

marginaalista, vähädyksenomaista ja jopa metaforista tietoa menneisyydestä, mutta myös nykyisyydestä. (Ylönen 2007, ks. myös Laine, tulossa.)

Toisen tiedon voi tärvellä tutkimusprosessissa monella tapaa. Tutkijan teorit ja käsitteet saattavat olla sokeita tutkimuskohteen mikrovivahteille. Vaikka teorit ja käsitteet olisivat sopivia, voi aineiston keruu ontua. Tutkijalla saattaa olla käytössään parasta mahdollista aineistoa, mutta hän taltuttaa sen toiseuden analyysissään samuudeksi. Tai hän onnistuu kirjoittamaan tutkimuksensa niin, että toiselle tiedolle jää siinä viralliseen ja vakiintuneeseen tietoon nähden alisteinen asema. (Törrönen 2005, 33.)

TRIANGULAATIOIDEN MONEUS

Triangulaatio(i)lla voidaan tukea vivahteikkaamman tiedon tuottamista. Aineisto-, menetelmä- ja *kirjoittajatriangulaatioilla* ei vain lisätä tutkimuksen tulosten luotettavuutta vaan myös rikastutetaan tutkimuksen monipuolisuutta ja -äänisyyttä. Koska myös teorit voivat ohjata tutkijaa tuottamaan heikkoa analyysia, voi *teoriatriangulaatio* – jossa tutkimusaineiston tulkinassa hyödynnetään useita teoreettisia näkökulmia, käsitteellisiä raameja ja aineiston lukutapoja – olla hyödyllinen apuväline toisen(laisen) tiedon esiin tuottamisessa.

Tämän kirjan yhteiskirjoittaminen on prosessina ollut väistämättä niin teoriatriangulaatiota, *tutkijatriangulaatiota* kuin *aineistotriangulaatiota* eri tieteenalojen, tutkijoiden, paradigmojen ja aineistojen kohdatessa. Aineistot ovat olleet osin yhteisiä tai niistä on kirjoitettu yhdessä. Kirjan kirjoittajat ovat eri tieteenaloilta (sosiologia, mediatutkimus, kulttuurintutkimus, tietojärjestelmätiede, filosofia, kehitystutkimus ja liikuntatiede), jolloin kyseessä on väistämättä myös *tieteenalatriangulaatio*. Kirjan kirjoittajilla on erilaisia lähtökohtia ja tavoitteita ja tutkimuseettisiä painotuksia omissa tutkimuksissaan. Tutkimuseettiset kysymykset ovat niin ikään (osittain) tieteenaloihin ja -menetelmiin sidottuja. Osa tämän kirjahankkeen tutkijoista on myös hyödyntänyt tutkijatriangulaatiota tutkimushankkeissaan (Peltola & Honkasalo 2010; Siivonen & Kotilainen & Suoninen 2011; Laine & Gretschel 2009; Määttä & Väänänen-Fomin 2009; Määttä & Komonen 2011): tutkijapari on yhdessä ja erikseen havainnoinut, haastatellut sekä kerännyt ja analysoinut tutkimuksen kannalta relevantteja dokumentteja, tutkimuksia ja muita tekstejä. (Ks. myös Gordon et al 2006.)

Suomalainen nuorisotutkimus on usein rajankäyntiä perustutkimuksen ja soveltavan tutkimuksen välimaastossa. Nuorten vapaa-ajan tutkimuksessa *paradigmatriangulaatio* voi esimerkiksi tarkoittaa sitä, että osa tutkijoista käsittelee nuorten vapaa-aikaa teoreettisemmin ja toiset käytännönläheisemmin, arvioiden tai konkreettisia käytännön toimintaehdotuksia esittäen. Tämä kietoutuu myös tutkijoiden moninaiisiin rooleihin. Kirjan tutkijat ovat löytäneet itsensä – enemmän tai vähemmän tietoisesti – apuohjaajan, kokoussuunnittelijan, avustajan, edustajan, asiantuntijan tai kanssatoimijan rooleista.

Etnografilta odotetaan usein havainnoijaa aktiivisempaa roolia kentällä. *Roolien triangulaatiota* on myös *kanssatutkijuus*, joka on erityisen mielenkiintoinen nuorisotutkimuksen kohdalla: kanssatutkijuus purkaa perinteistä aikuinen–nuori-valta-asetelmaa antaen nuorten omalle tiedolle ja toiminnalle enemmän tilaa ja monimuotoisempia vaihtoehtoja. Anu Gretschel kunnioitti nuorten asiantuntemusta ja ääntä toimittamalla heidän tekstejään kirjoiksi perinteisen tutkijan suorittaman raportoinnin sijaan (Gretschel & Moisala 2008; Gretschel 2009b).

Kanssatutkijuusprosesseihin liittyy tutkimuksen aikana kasvua puolin ja toisin, jolloin myös tutkimuskysymykset saattavat muuttua prosessin aikana: tutkimusongelmat tai vaikkapa kirjoitettavan kirjan teemat muotoillaan yhdessä tutkimuskohteiden kanssa.

NUORTEN VAPAA-AJAN TUTKIMUKSEN EETTISET KYSYMYKSET

Edellä esitetyt hankkeen kokemukset nuorten vapaa-ajan tutkimuksesta liittyvät myös eettisiin pohdintoihin. ”Ole rehellinen. Tee toisille niin kuin toivoisit itsellesi tehtävän.” Näillä kahdella yleisinhimillisellä teesillä pääsee nuorisoa koskevassa tutkimustoiminnassa eettisesti käyntiin, mutta käytäntö voi osoittautua odotettua haasteellisemmaksi. Ihmiseen kohdistuva tutkimus on tutkijan ja tutkittavan välinen vuorovaikutuksellinen tapahtuma, missä tutkimusetiikka keskittyy ihmisarvoon, kuten yksilöiden loukkaamattomuuteen. Lisäksi tarvitaan tutkijoiden ja tutkittavien välille yhteisymmärrystä: tutkittavat tietävät, että tutkija tutkii ilmiötä, johon he tavalla tai toisella liittyvät. Tutkimusta toteutettaessa tällaiset arvot kääntyvät esimerkiksi kunnioitukseksi vastaajan tietoista suostumusta ja yksityisyyttä kohtaan. Tutkija raportoi tutkimuksistaan sovitusti joko suojaamalla tutkittavien anonymiteetin (haastateltavat yksityishenkilöt, nuoret, kyselyihin vastanneet) tai identifioimalla heidät, jos

näin sovitaan (esimerkiksi johtavat viranhaltijat ja asiantuntijat). Tarkoituksena on turvata tutkittavan ja tämän antamien vastausten luottamuksellisuus, sekä tutkimuksen luottamuksellisuus ja hienovaraisuus suhteessa tutkittavaan sosiaaliseen yhteisöön.

Tutkittaville voidaan antaa mahdollisuus kommentoida tutkimusraportteja ja kertoa heille tuloksista. Kirjallista tutkimuslupaa ei aina välttämättä tarvita, mutta usein siitä on enemmän hyötyä kuin haittaa. Sähköpostikyselyissä ja -vastauksissa dokumentaatio on selkeää molempiin suuntiin, näissä vastauksissa on syytä olla tarkkana, kenen suulla vastaaja puhuu: omallaan vai edustamansa organisaation. Asiantuntijahaastatteluisia ja -kyselyissä on huomioitava myös valtasuhteiden vaikutus. Esimerkiksi jokin pieni toimijataho ei halua omalla nimellään kritisoida suuremman, rahoittavan tahon toimintaa, ja tällöin nimettömänä pysyminen on taattava.

Monikulttuurisuustutkimuksessa on omat erityiset tutkimuseettiset kysymyksensä, joista ensimmäinen koskee tutkijan käyttämiä käsitteitä. Ei ole sama, kirjoittaako tutkija nuorista maahanmuuttajina, monikulttuurisina, yllirajaisina, maahanmuuttajataustaisina, ulkomaalaisina, ulkomaalaistaustaisina vai joinakin muina ja uusintaako tutkija näin ollen toiseuttavia kategorioita (Harinen ym. 2009). Millään termillä ei pääse karkuun tilannetta, jossa enemmistö ja vähemmistöt asettuvat vastakkain – aina tulee joku nimettyä ”toiseksi”. Miten siis antaa nuorille tutkittaville mahdollisuus olla yksilö, ei kategorian edustaja? Sama pätee puhuttaessa ”tytöistä” ja ”pojista” ryhmänä. Entä voiko silti tehdä jotakin ryhmityksiä, luokituksia, yleistyksiä tai teemoitteluja? Toinen iso kysymys koskee kulttuurista sensitiivisyyttä ja erilaisten kulttuurien arvottamista. Useimmat maahanmuuttajataustaiset ihmiset artikuloivat etnisen ja kulttuurisen taustansa merkittäväksi osaksi identiteettiään, mikä joko voi ilmentyä käytännössä tai olla ilmentymättä. Jokainen haastateltava on kuitenkin yksilö, jonka kokonaisuutta etninen tai kulttuurinen tausta ei yksin määrää: kaikkea ei pidä, eikä voi selittää, kulttuurilla tai etnisyydellä. On muistettava, että kaikki ryhmät ovat sisäisesti erilaisia ja vaikutukset tulevat monista suunnista. Näiden etnisyyteen ja kulttuuriin liittyvien kysymysten välissä tasapainoilu ei välttämättä ole tutkijalle helppoa.

Etnografinen tutkimus on eettisesti haasteellista ja toisaalta parhaimmillaan juuri erilaisten tarinoiden ja äänien kuulemista. Se on myös asettumista dialogiseen suhteeseen tutkittavan kanssa (Sherman Heyl 2001). Monipaikkainen etnografia, jossa tutkija kerää aineistoja erilaisista paikoista, voi toteutua pitkäaikaisena kenttätyönä rahoituksen tämän sallissa. Koska aina tähän ei

ole mahdollisuutta, monipaikkainen etnografia toteutuu nopein, toistuvien piipahduksin eri kentille. Myös tämän tyyppinen ote voi aiheuttaa omanlaisiaan eettisiä ongelmia. Pinnalliset ja lyhyet kontaktit luovat maaperää ohipuhumisille ja vääristyneille tulkinnoille – tutkijalla ei ole kuukausia aikaa haastatella ja testata tulkintojaan pitkäkestoisilla keskusteluilla. Romanttisen kuvitelman ”äänen antamisesta” tutkittaville voi tässä(kin) tapauksessa unohtaa. Kuitenkin on hyvä tässä todeta, että tutkija on viime kädessä se, joka valitsee, mihin kohtiin aineistostaan tarttuu, kenen äänelle antaa tilaa ja missä muodossa tietoa esittää. Tämänkaltaisessa tutkimuksessa pyritään perustelemaan miksi on toimittu tietyllä tavalla. Tutkimusteksti on lopulta tutkijan tulkintaa tutkitusta ilmiöstä (ks. myös Tolonen 2001, Hautamäki 2004).

Liian nopeat piipahdukset useille kentille saattavat tuntua myös ”ryöstöretkiltä”, jos tutkijalla ei ole mahdollisuutta antaa mitään takaisin – tosin harvoin esimerkiksi julkista tilaa havainnoivilla on. Niin nuorisotaloilla kuin isoissa kansainvälisissä tapahtumissa nuoria tulee ja menee, eikä tutkija ehdi edes tervehtiä kaikkia. Myös kirjallisten tutkimuslupien saaminen, tai edes kysyminen, voi olla tämäntyyppisessä tutkimusmallissa vaikeaa, jollei lähtökohtaisesti jopa mahdollontta. Toisaalta parin viikon tutkimusperiodi jossain hieman pysyvämmässäkin ryhmässä ei anna tutkijalle aikaa odotella vanhempien lupalappuja, nuorilta toki voi, ja on hyvä kysyä aineistonkeruuhetkellä lupaa kasvotusten. Toisinaan lupa pyydetään kunkin instituution aikuisilta, nuorisotyöntekijöiltä tai opettajilta, joilla on luottamuksellinen aikuinen suhde tutkittaviin. Moniin pieniin paikkakuntiin kiinnittyvä havainnointi saattaa vaikeuttaa myös anonymiteetin turvaamista ja asettaa tällöin omat haasteensa kirjoittamisen tavalle.

Toimintatutkimuksessa haasteita liittyy erityisesti tutkijan vastuun suuruuden määrittämiseen: kuinka paljon tutkija esimerkiksi käyttää työaikaansa tutkimuksen tulosten mukaisten toimien käynnistämisestä tutkitussa kohteessa. Mitä tehdä kun toimintatutkijan ja käytännön työntekijöiden näkemykset tutkimuksen annista eriyvät, tai kun yhteisiä toimenpiteitä ei saada aikaiseksi? Prosessissa mukana olleille tahoille pitäisi myös varmistaa kokemus, että heitä on kuultu ja sanotut asiat ovat johtaneet johonkin. Tämän kokemuksen tuottaminen ei ole tutkijalle helppoa. Toimintatutkimusten prosesseja on muutoinkin vaikea ennakoida ja työajan suunnittelu on haasteellista. On myös huomioitava, etteivät nuoret välttämättä ollenkaan ymmärrä, mitä tutkija kentällä on tekemässä, minkälaista tietoa etsimässä ja miksi.

Hyödynnettäessä jo olemassa olevia aineistoja, kuten nuorten tuottamia tai-

teellisiä tai viranhaltijoiden tuottamia asiadokumentteja, tutkijan ja tutkittavan välille ei synny välitöntä vuorovaikutussuhdetta. Tällöin pohdittaviksi tulevat kysymykset esimerkiksi tutkittavien tekijänoikeuksista teokseen tai dokumenttiin. Mikäli tutkija esimerkiksi käyttää verkosta löytyvää julkista aineistoa, sen hyödyntäminen ilman tietoista suostumusta voi mahdollisesti rikkoa tutkittavien tekijänoikeuksia. Raja voikin olla joskus veteen piirretty. Tavallisesti tekstien lainaaminen tutkimuskäyttöön on sallittua, kunhan se tapahtuu oikeudenmukaisesti (viittaussäännöt). Vaarana tosin on, että tutkimukseen päätyvä lainaus voi todellisuudessa olla alun perin jonkun toisen henkilön kirjoittama.

Nuorten vapaa-ajan tutkimuksen eettiset kysymykset ovat laaja-alaisia. *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka* -teoksen johdannossa muistutetaan kuitenkin (Vehkalahti ym. 2010, 21):

Tutkimuseettinen keskustelu kiertyy usein pelkästään eettisten ongelmien ja tutkimuksen esteiden ympärille. Samalla unohtuu, että tutkimuksen tekemistä voi jo sinällään pitää eettisenä tekona. Lasten ja nuorten kysymysten kanssa työskenteleviä tutkijoita motivoi usein vilpittömän halu tuottaa tietoa, joka hyödyttää lapsia ja nuoria itseään.

Tämä on pitkälti ollut *Vapaa-aika*-hankkeenkin tutkijoita motivoiva seikka. Tutkimuseettisiä kysymyksiä pohtiessa hyvää osviittaa saa tutkijoiden eettisistä koodistoista, asiaa käsittelevästä kirjallisuudesta sekä tutkijoiden yhteisistä keskusteluista.

KIRJAN TEKEMISEN PROSESSISTA

Tämä teos on toteutettu perinteisestä artikkelikokoelmasta poikkeavalla tavalla yhteiskirjoittamisen menetelmällä. Yhteiskirjoittaminen on myös tutkimusmenetelmään liittyvä ratkaisu. Kirjoittaminen alkoi 2009 syksyllä. Tätä ennen olimme työskennelleet yhdessä kokoustaen ja kirjoja lukien. Yhteiskirjoittaminen tapahtui reilussa vuodessa, vuoden 2009 alkusyksystä vuoden 2010 jouluuun.

Kirjoittaminen yhdessä on vaihkaa asettanut meidät erilaisten tutkija-, teoria-, ja aineistotriangulaation asentoihin. Vaikka emme pysty tässä eksplikoimaan kaikkien eri lukujen aineistojen analyysia systemaattisesti, voimme todeta sisällön syntyneen vilkkaiden keskustelujen, väittelyiden, ihmettele-

misen ja kriittisten reflektointien tuloksina. Olemme kirjoittajina asettuneet kirjoittamaan eri teemoista teoksen lukuja ja käyneet jokaisessa luvussa omat ryhmäprosessinsa ja triangulaationsa toisensa perään. Kirja on siis syntynyt näiden kollektiivisten menetelmällisten ja sisällöllisten pohdintojen sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen myötä.

Kirjan tekeminen on vaikuttanut myös meihin yksilöinä ja tutkijoina. Olemme joutuneet ja saaneet asettaa omat aineistomme ja teoreettiset käsitteemme sekä reflektiomme yhteyteen muiden tutkijoiden vastaavien kanssa. Pystymme näkemään oman aineistomme osana ”jotain suurempaa” kontekstia: omien tutkimusprojektiemme aineistojen osaset ja niiden tulkinta asettuvat suhteessa muiden vastaaviin. Tämä on tieteentekijälle merkittävä tulkinnallinen tapahtuma ja voikin toteutua tutkimusryhmissä ja yhteiskirjaprojekteissa (ks. myös Gordon et al 2006.) Tutkimushanke eri prosesseineen ja yhteiskirjoittamisineen onkin jättänyt jälkensä meihin tutkijoina.